

Островий О.В., канд. наук з держ. упр., доктор філософії,
Донецький державний університет управління,
м. Маріуполь, Україна

Матвієва Д.А., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Політологи, соціологи, філософи та юристи вже давно зосереджуються на проблемі взаємозв'язку держави та права.

У додержавний період у первісному суспільстві всі людські стосунки регулювалися єдиною мононормою (звичаями), яку люди добровільно дотримувались. Згодом мононорми розпалися на норми права, моралі та релігії, і виникла потреба в соціальному інституті, здатному зміцнити втрачену єдність. Цим інститутом і стала держава, яка надала праву загальнообов'язкового характеру. Ці два важливих суспільних інститути виникли у результаті тривалого історичного розвитку цивілізації. Вони стали доказом переходу від первісного суспільства, пригнобленого колоніального стану, до справжньої самостійності й незалежності. Саме держава і право змогли організувати суспільство й розв'язувати протиріччя й конфлікти між людьми.

Найпопулярнішими визначеннями цих понять на сьогодні є наступні: держава - це особлива організація політичної влади, яка існує в соціально неоднорідному суспільстві та забезпечує його єдність, цілісність та безпеку та регулює державні справи за допомогою спеціального механізму [1, с. 47]. Право - це загальнообов'язкова формально виражена система регулювання суспільних відносин, створена та забезпечувана державою з урахуванням рівня розвитку суспільства [2, с. 97].

Теорія держави і права зазвичай розрізняє два підходи до взаємовідносин держави і права. Перший - естатичний, що означає пріоритет держави над законом, тут право вважається продуктом державної діяльності. Передбачається, що право підпорядковане державі, воно доповнює її, є інструментом держави. Другий підхід закріплений у форматі природно-правових поглядів, де обмеження держави законом базується на непорушності природного права та невідчужуваності публічних прав людини. У цьому підході, порівняно з державою, пріоритет належить праву.

Відповідно до естатичного підходу держава має перевагу над правом. При такому підході право вважається продуктом державної діяльності.

Довгий час вважалося, що закон підпорядковується державі. Ця точка зору базувалася на тому, що закон є підвіскою держави, а саме право визначалося як сукупність норм, встановлених державою. Держава, яка є джерелом права, звичайно, не може бути обумовлена правом. Державна влада вище закону, а не навпаки. Держава вважається первинним і вищим явищем, а право - вторинним.

Другий підхід був запроваджений у школі природного права. За його словами, право є природним, а поняття держави походить від спільної угоди. Тому виходячи з цього, право обмежує державу. Ця точка зору базувалася на тому, що існують природні закони та невід'ємні суб'єктивні права людини, які ґрунтуються на цих природних законах. Лідери цієї течії вважали, що природне право виникло ще до створення держави, і тому жодна держава та жодна влада не можуть бути першоджерелом права. Сама держава та державна влада повинні мати юридичний характер. Основою державної влади не повинна бути «не реальність, а закон». Держава, навіть якщо вона видає правові акти, «не може бути джерелом права», «оскільки вона сама походить від права».

Існує третій підхід, який об'єднує погляди обох шкіл. Виходячи з нього, відносини між законом і державою не ясні. Це можна пояснити так: право і держава не можуть існувати одне без одного, і тому між ними існує певний зв'язок, який полягає в тому, що держава знаходить верховенство права, а закон у державі знаходить владу, яку він здійснює.

На наш погляд, зв'язок між державою та правом слід характеризувати наступним чином: право не породжується державою, а залежить від її могутності, але потужним інструментом, що зміцнює право та силу закону, є соціальний потенціал такої системи, як держава. Болгарський юрист, професор філософії та теорії права Н. Неновський писав: «Право формується за неминучої участі держави, воно є безпосереднім продуктом, результатом державної діяльності» [3].

Коли ми говоримо про взаємодію права і держави, варто зазначити і ту обставину, що їх взаємодія відбувається не завжди мирно. Відносна незалежність держави від суспільства дозволяє їй видавати незаконні угоди та приймати незаконні рішення, крім того, видавати закони, що суперечать праву, тобто неправові закони [4, с. 20-21].

У зв'язку з цим питанням дуже важливо згадати сучасні тенденції глобалізації, що виникають у світі. Утворюються різні універсальні міжнародні організації та спілки, які об'єднуються для спільного виконання політичних, економічних, фінансових та інших функцій, а також для уніфікації права в різних національних системах, зміцнення інтеграційних зв'язків у діяльності держав та їх об'єднань.

Між державою та правом існують складні та багатогранні діалектичні відносини та взаємозалежності. Згідно з різними правовими вченнями,

закон міг існувати поза межами держави. Пріоритет права по відношенню до держави набуває достовірності, розглядаючи поняття інтуїтивного, «неформального», соціального та ідеалістичного права. Однак, на наш погляд, держава відіграє важливу роль у функціонуванні права і використовує його як потужний соціальний регулятор. Держава впливає на поведінку людини через закон і всередині закону, а громадяни в свою чергу впливають на державу через закон. Право закріплює специфічні інтереси націй і народностей у багатонаціональних державах.

Література

1. Кравчук М.В. Теорія держави і права (опорні конспекти): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 3-є вид., змін. і доп. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 524 с.
2. Волинка К.Г. Теорія держави і права: навч. посіб. Київ, 2003. 238 с.
3. Матузов Н.І., Малько А.В. Теорія держави і права: електронний підруч. 2004. URL: <http://yport.inf.ua/sootnoshenie-vzaimosvyaz-gosudarstva.html>
4. Корчевна Л.О. Співвідношення держави і права (за працями Л. Петражицького, Г. Гурвіча, П. Сорокіна). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2014. Вип. 29 (1). С. 20-23.

УДК 340.11:165.12-048.445(043.2)

Пильгун Н.В., к.ю.н., доцент,
Данильчук В.С., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ПРАВОВЕ МИСЛЕННЯ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПРАВОВОЇ ПОВЕДІНКИ

Питання про правове мислення, його поняття і значення стоїть дуже гостро перед наукою в сучасних умовах розбудови правової держави. Безумовно, що становлення правового мислення залежить від культури групи, в якій людина бере участь. Розгляд правового мислення на громадському або індивідуальному рівні дозволяє виявити сукупність певних особливостей інтелектуальних операцій в правовій сфері та загальної правової культури особистості.

В сучасній науці відсутнє єдине визначення правового мислення. Так, правове мислення розглядають як складну об'ємну структуру, що базується на певних формах і способах юридичної логіки, юридичної мови і світоглядних засадах, що складається з декількох горизонтальних утворень і вертикальних рівнів, зумовлену уніфікованими і індивідуальними, теоретичними і практичними, професійними та непрофесійними факторами. розуміння правового мислення як форми